3.ÜNİTE

DİNÎ HİTABET TÜRÜ OLARAK HUTBE VE VAAZ

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. “Hatip, hutbe ve minber” kelimelerinin anlamlarını sözlüklerden araştırınız.
2. Bir caminin imam hatibi ile görüşerek hutbenin sunuluşu hakkında bilgi edininiz.
3. Vaaz ve irşadın toplumun dinî eğitimine katkısını araştırınız.
4. Dinlediğiniz bir vaazın sizi hangi yönleriyle etkilediğini arkadaşlarınıza anlatınız.

1. Hutbe ve Hatiplik

Hutbe kelimesi sözlükte “bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma” anlamına gelir. Dinî bir terim olarak ise özellikle cuma ve bayram namazlarında yapılan nasihat içerikli konuşmayı ifade eder. Konuşmayı yapan kimseye de hatip denir. Ülkemizde cuma ve bayram günlerinde hutbe okuyup namaz kıldıran din görevlisine imam hatip denilmektedir.

Hutbe, iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler arasında kısa süreli bir oturuş bulunmaktadır. Birinci bölümde Allah’a hamd edilir, kelime-i şehadet getirilir ve Peygamberimiz’e salât ve selam okunur. Daha sonra nasihat ve öğüt içerikli kısa bir konuşma yapılır. İkinci hutbede ise Allah’a (c.c.) hamd, Peygamberimize (s.a.v.) salât ve selam ile müminlere dua yer alır. Cuma hutbesi farz namazdan önce Ramazan ve Kurban bayramı hutbeleri ise bayram namazından sonra okunur. Bayram hutbelerine cuma hutbesinden farklı olarak tekbir getirilerek başlanır.

DEĞERLENDİRELİM

“Sen insanları Rabb’inin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et. Onlarla en güzel tarzda mücadele et...”

(Nahl suresi, 125. ayet.)

Yukarıdaki ayeti hitabet açısından değerlendiriniz.

Hatibin hutbe okurken daha iyi görülmek ve sesini daha iyi duyurmak üzere çıktığı basamaklı mimari yapıya **minber** adı verilir. İmamın cemaate namaz kıldırırken durduğu yer ise **mihrap** olarak isimlendirilir. Hutbe haftada bir gün camide toplanmış olan müminlerin başta dinî konular olmak üzere, hayatlarını kolaylaştıracak, ilişkilerini uyumlu hâle getirecek her konuda aydınlatılması için önemli bir fırsattır.

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا
عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

(Ahzab suresi 56. ayet.)

“Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber’e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.”

Peygamber Efendimiz hutbelerinde konuya uygun birkaç ayet okur ve nasihat ederdi. Ayrıca hutbelerini kısa tuttuğu ve bunu tavsiye ettiği rivayet edilmektedir. Bu konuda Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *“Kişinin namazının uzun, hutbesinin kısa olması onun fıkhının (dinde derin bilgi sahibi oluşunun) belirtisidir. Öyle ise hutbeyi kısa, namazı uzun tutun.”*[1]

Hz. Peygamber (s.a.v.) cuma ve bayram namazlarının dışında insanları herhangi bir konuda uyarma ya da bilgilendirme ihtiyacı hissettiğinde cuma ve bayram hutbesine benzer konuşmalar yapardı. Ancak bu konuşmaları Türkçede hitabe şeklinde isimlendirmek daha doğru olur.

1 Müslim, "Cuma", 47.

Başarılı bir hatipte her şeyden önce sağlam bilgi, samimiyet, şevk ve heyecan bulunmalıdır. Hatibin ayrıca giyim kuşamının düzgün olması, güzel konuşması ve cemaatle iletişim kurabilecek bir olgunluğa sahip bulunması da güven telkin edip başarılı olmasının vazgeçilmez şartlarındandır.

Cemaat ile iletişimin en etkili yöntemlerinden biri hutbedir.

1.1. Hutbe ile İlgili Dinî Hükümler

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun..."[2] Fıkıh âlimleri, bu ayette geçen "Allah'ı (c.c.) anmak"dan maksadın, Peygamber Efendimizin hutbesiz cuma namazı kıldırmamasını dikkate alarak hutbe olduğunu belirtmiştir. Cuma hutbesinin farz olduğu konusunda görüş birliği yani icma vardır. Dolayısıyla hutbesiz Cuma namazı geçerli değildir.

DRAMA YAPALIM

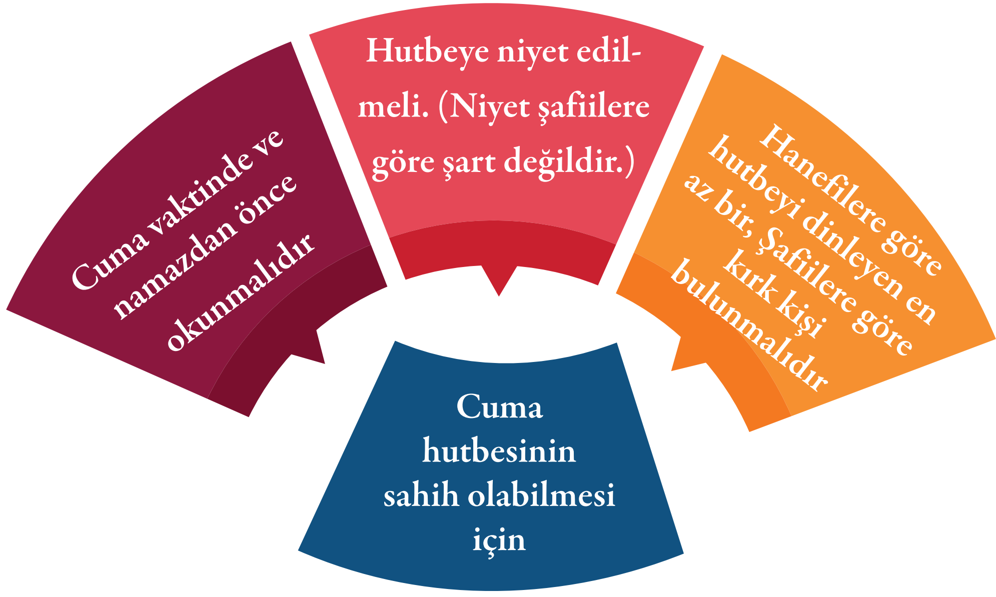
Cuma hutbesi şöyle eda edilir: Hatip cuma günü önceden hazırlık yapar ve ezan okunmadan camiye gider. Ezan okunduktan sonra cumanın ilk sünnetini kılar. Hatip minbere yönelirken, müezzin Ahzâb suresinin 56. ayetini okur. Bu arada hatip tek basamaklarda dua okuyarak minbere çıkar ve iç ezan bitinceye kadar oturur. Ezandan sonra hatip ayağa kalkar ve hutbenin birinci bölümünü okur. Konuşmasını tamamladıktan sonra oturur ve kısa bir dua okur. Daha sonra ayağa kalkarak hutbenin ikinci bölümünü okur. Nahl suresinin 90. ayetini mealiyle beraber okuyarak hutbeyi tamamlar.

Yukarıdaki metne uygun olarak hutbe okuma ile ilgili bir drama yapınız.

'Benim nasıl kıldığımı görüyorsanız namazı öyle kılın."[3]

Hz. Peygamber (s.a.v.) cuma gününün özelliğini şöyle ifade etmiştir: *'Güneşin doğduğu en hayırlı gün cumadır; Adem o gün yaratılmış, o gün cennete girmiş ve o gün cennetten çıkarılmıştır; kıyamet de cuma günü kopacaktır."*[4] Bir başka hadis-i şerifte ise cuma günü gerekli temizliği yaptıktan sonra camiye gidip hutbe dinleyen ve namazı kılan kimsenin o gün ile daha önceki cuma arasında işlemiş olduğu günahların affedileceği belirtilmiş,[5] bu günü önemsemeden üç cuma namazını terkeden kimsenin kalbinin mühürleneceği bildirilmiştir.[6] Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ayrıca bu günde yapılan duaların kabul edileceği bir anın (icabet saati) bulunduğunu haber vermiştir.[7]

2 Cum'a suresi, 9. ayet.
3 Buhârî, "Ezân", 18.
4 Müslim, "Cum'a", 18.
5 bk. Buhârî, "Cum'a", 6, 19; Müslim, "Cum'a", 26.
6 bk. Ebû Dâvûd, "Salât", 204.
7 bk. Tirmizi, "Cum'a", 2.

Ebu Hanife'ye göre hutbenin rüknü yani temel unsuru Allah'ı (c.c.) zikretmektir. Bu nedenle hutbe niyetiyle "*elhamdülillah*" veya "*sübhanallah*" ya da "*la ilahe illallah*" demek suretiyle hutbe yerine getirilmiş olur. Fakat bu kadarla yetinilmesi mekruhtur. Şafiiler ise hutbenin Allah'a (c.c.) hamd, Peygamber'e (s.a.v.) salâvat, takvaya davet (nasihat ve irşat), ikinci hutbede müminlere dua, iki hutbeden birinde tek başına anlam bütünlüğü olan bir ayet okuma şeklinde beş rüknünün bulunduğunu söylemişlerdir.

Hutbenin sünnetlerini terketmek, hutbe okunurken zorunlu olmadıkça konuşan birini konuşmaması için uyarmak, hutbe esnasında namaz kılmak mekruhtur.

Hutbenin Sünnetleri

- Hatibin, minbere yakın bir yerde bulunması, cumanın ilk sünnetini minberin önünde kılması
- Hatibin minbere çıktıktan sonra cemaate dönük olarak oturması
- Ezanın, hatibin huzurunda okunması.
- Hatibin ezandan sonra kalkıp, her iki hutbeyi ayakta okuması.
- Hutbe okurken hatibin yüzünün cemaate dönük olması.
- Hutbeye gizlice eûzü çektikten sonra sesli olarak Allah'a hamd ve sena ile başlaması.
- Kelime-i şehadet okuması ve Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salâvat getirmesi.
- Cemaate nasihatte bulunması.
- Kur'an'dan bir ayet okuması.
- Hutbeyi iki bölüm hâlinde yapması ve iki hutbe arasında kısa bir süre, ortalama üç ayet okuyacak kadar oturması.
- İkinci hutbeye de birincide olduğu gibi Allah'a hamd ederek ve Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salâvat getirerek başlaması.
- İkinci hutbede müminlere af ve mağfiret dilemesi, onlara afiyet ve esenlik vermesi ve onları muzaffer kılması için Allah'a dua etmesi.
- Hutbeyi kısa tutması.

PAYLAŞALIM

Bir cuma hutbesini dinleyerek gözlemlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

1.2. Hutbe Duaları

Hatibin hutbe okumak için minbere çıkarken ve hutbe sırasında okuduğu bazı dualar vardır. Hatip, cuma namazının ilk sünnetini minberin önünde kılar. Müezzin Ahzâb suresinin 56. ayetini okumaya başlarken o da minbere doğru yönelir ve minbere çıkışta şu duaları okur:

Birinci basamakta: اَللّٰهُمَّ افْتَحْ عَلَيْناَ اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَيَسِّرْ عَلَيْنَا خَزَائِنَ فَضْلِكَ وَ كَرَمِكَ ياَ اَكْـرَمَ اْلاَكْرَمِيـنَ وَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيــــنَ	Anlamı: Ey cömertlerin en cömerdi, ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah'ım! Bize merhamet kapılarını aç; lütuf ve kereminin hazinelerini bize kolaylaştır.
Üçüncü basamakta: رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِى وَيَسِّرْ لى اَمْرِى وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَــانِى يَفْقَهُوا قَوْلِي. رَبِّ قَدْ اٰتَيْتَنِى مِنَ الْمُلْكِ وَ عَلَّمْتَنِى مِنْ تَأْوِيلِ اْلاَحَادِيثِ. رَبِّ زِدْنِى عِلْمًا وَ فَهْمًا وَاَلْحِقْنِى بِالصَّــالِحِيــــنَ	Anlamı: "**Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar. Rabbim gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Rabbim! İlmimi ve anlayışımı artır ve beni Salihlerden eyle**". (Taha suresi, 25-28, 114. ayetler; Yusuf suresi 101. ayet.)

Son basamakta: اَللّٰهُمَّ هٰذَا الشَّانُ لَيْسَ بِشَانِى وَ هٰذَا الْمَكَانُ لَيْسَ بِمَكَانِى. اَللّٰهُمَّ يَسِّرْلِى اَمْرِى وَ تَقَبَّلْهُ مِنّي وَ سَلاَمٌ عَلٰى جَمِيعِ الْاَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ Hatip çıktığı son basamakta yüzünü cemaate dönerek oturur ve iç ezanı dinler. Ezanın bitiminde kalkar ve birinci hutbeyi okur.	Anlamı: Allahım bu şeref benim değil, bu makam benim değil, (sen verdin). Allah'ım işimi kolaylaştır ve yaptığım işi kabul eyle! Bütün nebi ve resullere selam olsun.Bütün kâinatın sahibi Allah'a hamd olsun.
Birinci Hutbede okunan dua: اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَتُوبُ اِلَيْهِ وَنَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُورِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِ اللّٰهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِىَ لَهُ نَشْهَدُ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَنَشْهَدُ اَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ اَمَّا بَعْدُ فَيَا عِبَادَ اللّٰهِ! اِتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيعُوهُ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ	Hamd Allah'a mahsustur. Ona tövbe eder, ondan yardım ister, ondan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin kötülüklerinden ve yaptığımız kötü işlerden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayete erdirdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse hidayete erdiremez. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına onun ortağı olmadığına şahitlik ederiz. Ve yine şehadet ederiz ki Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın kulu ve resulüdür. Peygamberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v.), ehline ve ashabına salât ve selam olsun. Ey Allah'ın kulları, Allah'a karşı gelmekten sakının ve ona itaat edin. Şüphesiz Allah takva sahipleri ile beraberdir.

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِي كِتَابِهِ الْكَرِيمِ.

(Yüce Allah kerim kitabında buyuruyor ki,)

اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

(Kovulmuş Şeytan'ın şerrinden Allah'a sığınırım.Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adı ile...)

....

Konu ile ilgili bir ayet okunur ve sonrasında şöyle denir:

(Yüce Allah doğru söyledi.) صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيمْ

(Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyuruyor ki,) وَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ

Konuyla ilgili bir hadisi şerif okunur ve sonrasında şöyle denir:

(Allah'ın elçisi doğru söyledi) صَدَقَ رَسُولُ اللّٰـهِ

Bundan sonra Türkçe hitap kısmına geçilir.
Günün anlam ve önemine göre hazırlanan hutbe okunur.

Türkçe bölüm bittikten sonra şu metinler okuyabilir. اَلاَ اِنَّ اَحْسَنَ الْكَلَامِ وَاَبْلَغَ النِّظَامِ كَلَامُ اللّٰـهِ الْمَلِكِ الْعَزِيزِ الْعَلَّامِ . كَمَا قَالَ اللّٰـهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِى الْكَلَامِ . وَاِذَا قُرِأَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَاَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ اِنَّ الـدّينَ عِنْدَ اللّٰـهِ الْاِسْـلَامِ	"Dikkat ediniz ki; sözün en güzeli ve en beliği Aziz ve Melik olan ve her şeyi bilen Allah'ın kelamıdır. Allah Teala'nın Kur'an'da buyurduğu gibi: 'Kur'an okunduğu zaman, onu dinleyin ve susun, umulur ki merhamet edilirsiniz.' Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla: 'Şüphesiz ki Allah katında din İslam'dır.' "
Bundan sonra hatip oturur ve sessizce şu duayı okuyabilir. بَارَكَ اللّٰـهُ لَنَا وَلَكُمْ وَلِسَائِرِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِيـنَ وَالْمُسْلِمَاتِ اَلْاَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْاَمْوَاتِ اِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ مُجِيبُ الدَّعَوَاتِ	"Allah bizleri, sizleri, hayatta olan ve olmayan erkek ve kadın bütün müminleri ve Müslümanları mübarek kılsın. Şüphesiz ki Allah duaları işiten ve kabul edendir."
Hatip bu duayı okuduktan sonra kalkar ve ikinci hutbeyi okuyabilir. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدَ الْكَامِلِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ الْاَمِينِ وَعَلٰى اٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِينَ. تَعْظِيمًا لِنَبِيِّهِ وَتَكْرِيمًا لِصَفِيِّهِ فَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ قَائِلٍ مُخْبِرًا وَاٰمِرًا. اِنَّ اللّٰـهَ وَمَلٰٓئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَٓا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا	"Kâmil olanların hamdettiği gibi Allah'a hamd olsun. Peygamberimiz emin vasıflı Muhammed'e (s.a.v.), onun ailesine ve ashabına salât ve selam olsun. Peygamberini yüceltmek ve ona ikram etmek için Yüce Allah, haber vererek ve emrederek şöyle buyurmuştur:" **"Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ve selam ediyorlar. Ey iman edenler. Siz de ona salât edin ve selam edin."**

Bundan sonra alçak sesle “Allahümmesalli ve Allahümmebarik” dualarını okuyabilir. اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيمَ وَعَلٰى اٰلِ اِبْرَاهِيمَ اِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ	“Allah’ım Hz. İbrahim’e ve izinden gidenlere rahmet ettiğin gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) ve izinden gidenlere da rahmet et. Şüphesiz en çok övülen ve şanı yüce olan sensin. Allah’ım Hz. İbrahim ve izinden gidenleri mübarek kıldığın gibi Hz. Muhammed (s.a.v.) ve izinden gidenleri de mübarek kıl. Şüphesiz en çok övülen ve şanı yüce olan sensin.”
Devamında şu duayı yapar: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ اْلاَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَاْلاَمْوَاتِ بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. وَسَلاَمٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ	“ Rahman ve Rahim olan Allah’ım merhametin hürmetine hayatta olan ve olmayan erkek ve kadın bütün müminleri ve Müslümanları bağışla. Selam resulleredir. Hamd ise yalnızca alemlerin rabbi olan Allah’a mahsustur.”
Bu duadan sonra sessizce “eûzu besmele” çeker ve sesli olarak şu ayeti mealiyle beraber okuyabilir: اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَاْلاِحْسَانِ وَاِيتَاءِ ذِى الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ	**“Muhakkak ki Allah adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt verir.”** (Nahl suresi, 90. ayet.) Bu ayeti okuduktan sonra hatip minberden iner ve mihraba geçip cumanın iki rekat farzını kıldırır.
Bayram hutbelerinde bu ayetin yerine İsrâ suresi’nin son ayetini okuyabilir: وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِى الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا	**“Çocuk edinmeyen, hakimiyette ortağı bulunmayan, acze düşüp de yardımcıya ihtiyacı bulunmayan Allah’a hamd ederim, de. Ve tekbir getirerek onun şanını yücelt.”** (İsra suresi, 111. ayet.)

OKUYALIM

Hutbe dualarını ezberleyerek sınıfta duaları birbirinize okuyunuz.

Bayram namazı Ramazan ve Kurban Bayramlarında kılınan iki rekatlık bir namazdır. Bu namaz Hanefi mezhebinde vacip, Şâfiî mezhebine göre müekked sünnettir. Bayram namazının diğer namazlardan kılınış bakımından farkı, her rekatında üçer fazla tekbir olmasıdır. “Zâit tekbirler” adı verilen bu fazla tekbirler birinci rekatta kıraatten önce, ikinci rekatta kıraatten sonra alınır.

Bayram namazının kılınışı:

İlk rekatta iftitah tekbirinden sonra eller bağlanır ve “Sübhaneke” okunur. Bundan sonra imamla birlikte zâit tekbirlere geçilir. "Allahü Ekber" denilerek eller kaldırılır ve yanlara salınır, üç kere “sübhanallah” diyecek kadar beklendikten sonra yeniden tekbir alınır; aynı şekilde eller kaldırılır, yanlara bırakılır ve biraz beklendikten sonra üçüncü tekbir alınır ve bu defa eller bağlanır. İmam açıktan Fatiha ve sonra bir sure okur, rüku ve secdeden sonra ikinci rekate kalkılır. İkinci rekatta imam, Fatiha ve arkasından bir sure okuduktan sonra "Allahü Ekber" denilerek birinci rekatta olduğu gibi üç defa tekbir alınır ve eller yanlara bırakılır. Dördüncü tekbirle rükuya gidilir ardından secde yapılır, son oturuştan sonra selam verilerek namaz tamamlanır.

Örnek Bir Ramazan Bayramı Hutbesi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ
وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ اِخْوَانًا...

(Yüce Allah doğru söyledi.) صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيمْ

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضاً

(Allah’ın elçisi doğru söyledi) صَدَقَ رَسُولُ اللّٰهِ

Bizleri bir Ramazan Bayramına daha ulaştıran Rabb'imize sonsuz hamdü senalar olsun. Bayramımız mübarek olsun.

Rahmet ve mağfiret ayı Ramazanı aziz bir misafir edasıyla uğurluyoruz bugün. Onu uğurlarken hüzünleniyor, ancak bayram ile seviniyoruz. Ne büyük bahtiyarlıktır ki orucu, kötülüğe karşı kalkan edindik. Gecenin karanlığını sahurlarımızla, namazlarımızla aydınlattık. Tefekkürü, sabrı, şükrü bir kez daha öğrendik. Kardeşimizin derdiyle dertlenmeye adadık kendimizi. Ve bir aydır yaşadığımız iftar sevincimiz, bayram sevinciyle birleşti.

Kıymetli Kardeşlerim!

Bayramlarımız; Allah’ın (c.c.) lütfuyla ihya edilen, neşe ve sevinç günleridir. Bayramlarımız ibadettir, zikirdir, tekbirdir, duadır; sıla-ı rahim, paylaşma, huzur ve umuttur. Bayramlarımız aynı mabette, aynı safta, aynı inancın şuurunda yüreklerimizi birleştirdiğimiz günlerdir. Bayramlarımız, kırgınlık ve dargınlıklarımızı bitirdiğimiz günlerdir. Bayramlarımız; birliğimizi, beraberliğimizi, kardeşliğimizi güçlendirip haykırdığımız günlerdir.

Kardeşlerim!

Bugün bize düşen, bayramımızı hepimiz için bir umuda dönüştürmektir. Farklılıklarımızı ayrılık-gayrılık vesilesi değil, Rabb'imizin bir ayeti olarak görmek ve birbirimize kenetlenmektir. Yüce Rabb'imizin, **“Topyekun Allah’ın kitabına sımsıkı sarılın. Bölünüp parçalanmayın...”** (Âl-i İmrân suresi, 103. ayet.) çağrısının gereğini yapmaktır. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) ***‘Müminler, bir binanın yapı taşları gibidir. Onlar, birbirlerinin hayata tutunmasını temin ederler.”*** (Müslim, Birr, 65.) mesajına uygun bir hayat sürmektir.

Kardeşlerim!

Bizler, insanlığın umuduyuz. Şunu unutmayalım ki; birliğimizi, dirliğimizi korursak mazlumların, mağdurların, yoksulların, kimsesizlerin umudu olmaya devam ederiz. Bunu başaramaz, kısır tartışmalarla, kavgayla, gürültüyle zamanımızı heba edersek işte o zaman insanlık adına umutlar söner. Gelin umutları söndürmeyelim. Bayram sevincimizi gönüllerden gönüllere, gözlerden gözlere, dillerden dillere, evlerden evlere dalga dalga yayalım. Bayramla sevinmeyen bir gönül, hüznü dinmeyen bir mahzun, başı okşanmamış bir yetim, eli öpülmemiş bir büyük bırakmayalım.

Aziz Müminler!

Gelin, yüreklerimizin ağır yükü olan dargınlıkları, küskünlükleri, kin ve öfkeyi bir tarafa bırakalım. Af ve bağışlama yolunu tercih edelim. Gönlümüzü birbirimize açalım, birbirimizle muhabbetle kucaklaşalım ve bayramlaşalım. Varlık sebebimiz olan anne-babalarımıza, hayatın çilesini birlikte omuzladığımız eşlerimize, evlerimizin canlı bayramları olan çocuklarımıza bayramın coşkusunu tattıralım.

Gelin, bayram yapamayanlara da bayram yaptıralım. Yaralı gönülleri, bitap düşmüş yürekleri onaralım. Evlat sevgisiyle yanıp tutuşan yaşlılarımızı unutmayalım, onları ziyaret edelim. Sevgiye ve merhamete aç yetim ve öksüzlerin başlarını okşayalım. Hastalara, garip ve kimsesizlere, yoksullara, muhtaçlara bayram sevinci taşıyalım.

Gelin, bayramı insanlık adına yaşayalım. Herkesin kardeşçe yaşadığı muhteşem bir medeniyetin mirasçıları olarak evvela ülkemizi gül gülistan edelim. Aynı sofrada sevindiğimiz, aynı kıblede buluştuğumuz, aynı Peygambere ümmet olduğumuz, aynı kitaba inandığımız bilinciyle kardeş olalım. Bizi birbirimize düşürmek isteyenlere fırsat vermeyelim, ayağımıza dolanan bütün tuzakları bozalım. Tüm dünyaya insanların hor görülmediği, kadınların ezilmediği, çocukların üzülmediği bir güzel medeniyet örneği olmaya devam edelim.

Kardeşlerim!

Bu duygu ve düşüncelerle, ülkemizin, gönül coğrafyamızın ve İslam âleminin mübarek Ramazan Bayramını en kalbi duygularımla kutluyorum. Hutbemi, hakiki bayramları dile getiren şu dizelerle bitirmek istiyorum:

Can bula cananını, bayram o bayram ola,
Kul bula sultanını, bayram o bayram ola,
Hüzn-ü keder def ola, dilde hicap ref ola,
Cümle günah af ola, bayram o bayram ola.

(http://www2.diyanet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/HutbelerListesi/Ramazan%20Bayram%C4%B1,.pdf)

Beş vakit namaz cuma ve bayram namazları cemaatle kılınan namazlardandır.

SIRALAYALIM

Ramazan ayı süresince hutbe okuyacak olsanız hangi konuları seçerdiniz? Sıralayınız.

1. Hafta: Oruç ibadeti ve önemi
2. Hafta: ...
3. Hafta: ...
4. Hafta: ...
5. Bayram hutbesi: ...

Örnek Bir Kurban Bayramı Hutbesi

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحيمِ

لَنْ يَنَالَ اللهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ كَذٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ

لِتُكَبِّـرُوا اللهَ عَلٰى مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنيـنَ

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَـظيـمْ (Yüce Allah doğru söyledi.)

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

مَا عَمِلَ اٰدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ اَحَبُّ اِلَى اللّٰـهِ مِنْ اِهْرَاقِ الدَّمِ

صَدَقَ رَسُولُ اللّٰـهِ (Allah'ın elçisi doğru söyledi)

Bizi yoktan var eden ve bize bir bayram sevinci daha lütfeden Yüce Rabb'imize sonsuz hamdü senalar olsun. Hz. İbrahim'in (a.s.) sadakatini, Hz. İsmail'in (a.s.) teslimiyetini ebedi bir bayrama dönüştüren Peygamber Efendimize salât ve selam olsun. İslam'ın şeâirinden olan bayram namazını eda etmek üzere burada toplanan Aziz Kardeşlerim! Bayramınız mübarek olsun.

Aziz Müminler!

Yüce Rabbimiz, okuduğum ayet-i kerimede şöyle buyuruyor: **“Kurbanların ne etleri, ne de kanları Allah’a ulaşır. Allah’a ulaşan, yalnızca takvanızdır.”** (Hac suresi, 37. ayet.) Peygamberimiz (s.a.v.) de okuduğum hadis-i şerifte şöyle buyuruyor: “*Ademoğlu Kurban bayramı günlerinde Allah katında kurbandan daha hayırlı bir amel işlemiş olmaz...*” (Tirmiz-i, Edâhî, 1.)

Kardeşlerim!

İçerisinde pek çok güzellikleri ve hikmetleri barındıran Kurban Bayramı'na bir kez daha ulaşmanın huzurunu, sevincini ve bereketini hep birlikte yaşıyoruz. Kurban Bayramı, bizlere İslam’ın beş temel ibadetinden hac menâsikini ve Rabb'imize yakınlaşma vesilesi olan kurban ibadetini getirir. Hac, kurban ibadeti ve bayram, bizleri Hz. İbrahim, Hz. İsmail ve Hz. Hacer’in hayatına götürür. İslam tarihine ve Efendimizin örnek hayatına götürür.

Kıymetli Kardeşlerim!

Kurban Bayramı'nda hac ibadetini ifa eden milyonlarca kardeşimiz Beytullah’a, Arafat’a akın ederler. Allah’la (c.c.) olan misaklarını yenilerler. Bütün dünya Müslümanları olarak bizler de bayramda kurbanlarımızı Allah’ın adıyla keseriz. Böylece tevhid inancımızı, kulluk şuurumuzu tahkim ederiz. Hacdaki kardeşlerimiz, kefeni andıran ihramlarıyla, en içten yakarışlarıyla Allah’tan başka sığınılacak bir sığınak bulunmadığını, dünyevi tutku ve isteklerin geçici olduğunu, kurtuluşun ancak takvada olduğunu ikrar ederler. Bizler de kurbanlarımızla, asıl olanın Allah’a (c.c.) yakınlık olduğunu, bütün varlığımızı onun yolunda adamaya hazır olduğumuzu gösteririz.

Kıymetli Kardeşlerim!

Her yıl gelen Kurban Bayramı, barışın, esenliğin, birlik içinde duanın, yakarışın bayramıdır. Bu bayram, her türlü farklılığı bir kenara bırakarak eşitlenmenin, kendini bilmenin, tefekkürün, tezekkürün, yenilenmenin bayramıdır. Bu bayram, zihinleri arındırmanın, gönülleri durultmanın, büyük bir dirilişin bayramıdır. Bu bayram, nefsi terbiye etme, hiç kimseyi incitmeme gayretinin bayramıdır. Bu bayram, sabrı ve şükrü kuşanmanın, varoluşumuzun hikmet ve gayesini bir kez daha anlamanın bayramıdır. Bu bayram, İslam’ın şeâirini ve geçmişi idrak etmenin, yoksula, yalnıza, kimsesize yaklaşmanın, çaresize çare olmanın bayramıdır.

Kardeşlerim!

Bayramlar, birbirimize daha çok kenetlenmemize, kardeşlik hukukunun gereklerini hakkıyla yerine getirmemize vesile olan zaman dilimleridir. Bayramlar, birlik ve beraberlik duygularının, paylaşma ve infakın zirveye çıktığı günlerdir. Bayramlar, kâh sevinç kâh hüzünle akıp giden hayat yolculuğumuzda Rabbimizin bizlere lütfettiği huzur ve neşe mevsimleridir. Öyleyse geliniz. Bayramı bir gönül kazanma seferberliğine dönüştürelim. Anne-babamızın, kardeşlerimizin, komşularımızın yüzünü güldürelim. Yoksullara, yaşlılara, kimsesizlere, boynu büküklere, hasta ve engelli kardeşlerimize bayram sevinci yaşatalım. Kırılan kalpleri, darılan gönülleri, bayramın bereketi ve güzellikleriyle mamur edelim. Kardeşliğimize, bayram sevincimize engel olan dargınlıkları, küskünlükleri, çekişmeleri, her türlü olumsuzluğu ortadan kaldıralım.

Allah müminin duasını kabul eder.

Unutmayalım ki; birbirimize sunduğumuz her bayram hediyesi, bizi Rabb'imizin rızasına ulaştıracaktır. Birbirimize sunabileceğimiz en güzel bayram hediyemiz ise kalbimizin derinliklerinden gelen selam ve dualarımız, tebessüm ve ziyaretlerimiz olacaktır.

Kardeşlerim!

Hutbeme son verirken aziz milletimizin, yurt dışında yaşayan millet varlığımızın, gönül coğrafyamızdaki kardeşlerimizin ve âlem-i İslam'ın Kurban Bayramlarını tebrik ediyorum. Kurbanlarımızın makbul, hacca giden kardeşlerimizin haccının mebrur, bayramlarımızın mesrur olmasını Yüce Rabb'imizden niyaz ediyorum.

(http://www2.diyanet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/HutbelerListesi/Kurban%20Bayram%C4%B1,.pdf)

1.3. Hutbe Örneği

Hayatın Gayesi[8]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
اَلَّذ۪ى خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ
عَمَلًا وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْغَفُورُ

Kardeşlerim!

ARAŞTIRALIM

Cuma günü okunan hutbeler ile Bayram namazlarında okunan hutbeler arasında ne gibi farklar vardır? Araştırınız.

Allah Resulü (s.a.v.), genç sahabî Muaz'la yolculuk yapıyordu. Peygamberimiz, üç defa "Muaz!" diye seslendi. Muaz ise her seferinde "Buyur ey Allah'ın Resulü, emrine amadeyim!" diyerek gönülden teslimiyet, sevgi ve hürmetini dile getirdi. Nihayetinde Peygamberimiz, kendisini merakla dinleyen bu sahabeye, *'Allah'ın kulları üzerindeki hakkının ne olduğunu biliyor musun?"* diye sordu. "Allah ve Resulü daha iyi bilir." cevabını verdi Muaz. Bunun üzerine Efendimiz şöyle buyurdu: *"Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, onların Allah'a ibadet etmeleri ve ona hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır."* Peygamberimiz, bir müddet sonra *"Peki kulların Allah üzerindeki hakkının ne olduğunu biliyor musun?"* diye sordu. Ardından da şu müjdeyi verdi: *"Kendisine kullukta bulunması ve hiçbir şeyi ortak koşmaması hâlinde Allah'ın kuluna azap etmemesi ve onu cennete koymasıdır."* [9]

Aziz Müminler!

Yüce Rabb'imizin üzerimizdeki en büyük hakkı, Onu tanımamız, Ona kul olmamızdır. Ona teslimiyet ve sadakat göstermemizdir. Zira yaratılış gayemiz, Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine şeksiz şüphesiz iman etmektir. Her türlü azamet ve yüceliğin, yalnızca Allah'a ait olduğunu kabul etmektir. Onun emir ve yasakları doğrultusunda bir hayat sürmektir.

8 http://www2.diyanet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/HutbelerListesi/Hayat%C4%B1n%20Gayesi.pdf (Erişim tarihi: 28/03/2018.)

9 Buhârî, "Cihâd", 46; Müslim, "Îmân", 48.

Kardeşlerim!

Bütün mahlukatı yaratan Rabb'imizin bizlere ihsan ettiği nimetler saymakla bitmez. Aldığımız nefesten, içtiğimiz suya; yediğimiz lokmadan, harcadığımız zamana, her şey onun bizlere lütfudur. Aklımız, gönlümüz, sevgi ve merhametimiz, birbirimize olan muhabbetimiz hep Onun bizlere ikramıdır. O hâlde bize ömrümüzü, türlü nimetleri, hâsılı varlığımızı bağışlayan Allah'a ne kadar şükretsek az değil midir? Rabb'inin bunca nimetin görmezden gelerek, insanı sorumluluklarını ihmal etmesi ve başıboş bir hayat sürmesi hiç insana yakışır mı?

Kardeşlerim!

Varlık amacımız, Allah'a iman ve kulluğun yanında yeryüzünü imar etmektir. Yeryüzünde sevgi, saygı, şefkat ve merhameti yaymaktır. Hepimizin ortak yurdu olan dünyamızda iyiliği egemen kılmaktır. Her daim adaleti yüceltmektir. Batıla karşı hakkın, zalime karşı mazlum ve mağdurun, cehalete karşı ilim ve irfanın yanında yer almaktır. Fitne, fesat, zulüm, savaş, katliam gibi her türlü kötülüğün karşısında durmaktır.

Kardeşlerim!

Yüce Rabb'imiz, ölümü ve hayatı hangimizin daha güzel işler yapacağını sınamak için yarattığını haber vermiştir.[10] Öyleyse şu kısacık imtihan dünyasında bize düşen, muhabbetullah ile dolu bir gönüle , Allah'ı zikreden ve ona şükreden bir dile, salih amellerle geçirilen bir ömre sahip olmaktır. Yüce Rabb'imizin, rızası uğrundaki hiçbir gayreti zayi etmeyeceği ümidi ile yaşamaktır. Yeter ki bizler, sadece ona dayanıp güvenelim. Yeter ki **"Benim namazım, her bir ibadetim, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabb'i Allah içindir."** [11] diyerek her daim Rabb'imizi tefekkür edip, O'nun rızası için yaşayalım.

Kardeşlerim!

Geliniz! Varlık gayemiz doğrultusunda bir hayat yaşamaya gayret edelim. Rabb'imize yüz akıyla dönmeye çalışalım. Böylelikle ömrümüzün nihayetinde şu ilahi müjdeyi duyabilmek için ümidimiz her daim diri kalsın: **"Ey huzur içinde olan nefis! Sen ondan, o da senden razı olarak Rabbine dön! İyi kullarımın arasına gir. Cennetime katıl."**[12]

GRUP ÇALIŞMASI

Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Grup olarak hazırladığınız bir hutbeyi başka bir gruba vererek incelemelerini isteyiniz. Siz de bir diğer grubun hazırladığı hutbeyi inceleyerek hutbe hazırlanması ile ilgili hususlar açısından değerlendiriniz.

10 bk. Mülk suresi, 2. ayet.
11 En'âm suresi, 162. ayet.
12 Fecr suresi, 27-30. ayetler.

1.4. Hutbe Sunumu

Bir hutbenin yazılıp hazır hâle getirilmesi kadar cemaate sunulması da son derece önemlidir. Bu hususta dikkat edilecek başlıca esaslar şunlardır:[13]

Hutbe sunan hatip adayı

- Hutbe sunumdan önce birkaç defa sesli olarak okunmalıdır.
- Hutbe metninde telaffuzu zor cümle ve kelimeler varsa değiştirilmeli, kolay söylenebilir ve anlaşılabilir hâle getirilmelidir.
- Ayet ve hadis metinleri hatasız okunmalı, mümkünse ezberlenmelidir.
- Cami içindeki ses düzeni vaazdan önce kontrol edilmelidir.
- Dualar, ayet ve hadisler makam, tecvit ve talimle değil tane tane ve konuşma üslubuyla okunmalıdır.
- Ses tonu çok iyi ayarlanmalıdır.
- Kıyafetin temiz ve düzenli olmasına dikkat edilmelidir.
- Beden dili yerinde ve ölçülü kullanılmalı, cümle aralarında ve ara hitaplarda cemaatle göz teması kurulmalıdır.
- Kullanılan kavramların doğru, yerinde ve herkes tarafından anlaşılır nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Konuşmada yapıcı olunmalı, toplumun birlik ve beraberliğine zarar verecek yorumlardan uzak durulmalıdır.
- Hatip konuşma ve davranışlarında samimi ve mütevazı olmalıdır.
- Siyasi konulara yer verilmemeli ve şahıslar hedef alınmamalıdır.

DEĞERLENDİRELİM

Bir arkadaşınızın sınıfta okuduğu hutbeyi aşağıdaki formu doldurarak değerlendiriniz.

13 Abdurrahman Çetin, Hitabet ve İrşat, s. 130

SÖZLÜ SUNUM BECERİSİ KONTROL LİSTESİ		
Arkadaşınızın sözlü sunum süresince ölçütlere uyup uymadığını gözlemleyerek uygun seçeneği işaretleyiniz.		
Öğrencinin Adı-Soyadı		Tarih:
Sınıfı:		
Numarası:		
ÖLÇÜTLER	EVET	HAYIR
Dinleyiciyle göz teması kuruyor.		
Beden dilini etkili kullanıyor.		
Anlaşılır bir dilde konuşuyor.		
Yerinde vurgulamalar yapıyor.		
Akıcı konuşuyor.		
Gereksiz sesler çıkarmıyor.		
Düzgün ifadeler seçiyor.		
Gereksiz tekrar yapmıyor.		
Düşüncelerini ifade ediyor.		
Bilgiyi organize ediyor.		
Sonuçları kendi cümleleriyle özetliyor.		
Duaları ezbere düzgün okuyor.		
Değerlendirme:		

2. Vaaz ve Vaizlik

Sözlükte "öğüt vermek, uyarmak, sakındırmak" anlamındaki vaaz dinî hitabet terimi olarak bir topluluğa dinî ve ahlaki konularda nasihat etmek, dinleyenlerin kalplerini iyiliğe ısındıracak sözler söylemek, uhrevi mükafat ve azaba dair bilgiler vererek teşvik ve ikazda bulunmak şeklinde ifade edilir. Bu şekilde konuşma yapan erkeğe vaiz, kadına vaize denir. İslamî kaynaklarda mev'iza, tezkîr, irşat, nasihat, tebşîr ve inzâr gibi kavramlar da çok defa vaaz anlamında kullanılmaktadır.

Toplum içinde yaşayan insanların aralarındaki uyum ve birlikteliği bozacak kötü söz ve davranışlardan birbirlerini sakındırmaları gerekir. Ku'an-ı Kerim'de bu duruma bir ayette şöyle işaret edilmiştir:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاُولٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

DEĞERLENDİRELİM

"Öğüt ver, çünkü öğüt müminlere fayda verir."

Zâriyât suresi, 55. ayet.

Yukarıdaki ayet mealini vaazın önemi açısından değerlendiriniz.

"İçinizde hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır."[14] Vaaz ve irşat faaliyetleri sayesinde insanlar dinî konularda doğru bilgi edinme, iman, ibadet ve ahlak esaslarını öğrenme imkânı bulurlar.

Kürside dinî konularda cemaati bilgilendiren vaiz.

İslamî hakikatleri toplumun kültür seviyesine göre anlatmak manevi bir görevdir. Allah Teala, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) insanları dine hikmetle, güzel öğütle ve en güzel usulle ve onun şahsında tüm müminlere, davet etmesini emretmektedir.[15] Vaaz ve irşat görevinin İslam dinindeki yerini ve önemini şu hadis çok güzel açıklamaktadır: Hz. Peygamber (s.a.v.), Hayber'in fethinde sancağı Hz. Ali'ye (r.a.) vererek ona hitaben şöyle buyurmuştu: *'Onların yanlarına kadar ağır ağır yürü, sonra onları İslam'a çağır ve üzerlerine vacip olan ilahi hakları onlara söyle. Allah'a yemin ederim ki Cenab-ı Allah'ın*

14 Âl-i İmran suresi, 104. ayet.
15 bk. Nahl suresi, 125. ayet.

senin vasıtanla bir insanı hidayete erdirmesi, en değerli kırmızı deve sürüsüne sahip olup da onları Allah yolunda infak etmenden daha hayırlıdır.'[16] Cuma, bayram ve kandillerde vaaz ve hutbeler aracılığıyla aynı anda milyonlarca insana ulaşılabilmesi, vaaz ve irşat hizmetinin ne kadar geniş bir muhatap kitleye ve büyük bir tesir gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

DEĞERLENDİRELİM

"Andolsun ki biz size (gerekeni) açık açık bildiren âyetler, sizden önce yaşayıp gitmiş olanlardan örnekler ve takvâya ulaşmış kimseler için öğütler indirdik."

Nur suresi, 34. ayet.

Yukarıdaki ayetleri vaazın önemi ve ilkeleri açısından değerlendiriniz.

SIRALAYALIM

Peygamberler, tebliğ görevlerini vaaz ve irşat metodunu da kullanarak yapmışlardır. Kur'an-ı Kerim peygamberlerin vaaz ve irşadlarından örnekler sunar. Örneğin, A'râf suresinin 85. ayetinde Hz. Şuayb'ın (a.s.) kavmine verdiği öğütler yer almaktadır: **"Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka ilahınız yoktur. Size Rabb'inizden açık bir delil gelmiştir; artık ölçüyü, tartıyı tam yapın, insanların eşyalarını eksik vermeyin. Düzeltilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Eğer inananlar iseniz bunlar sizin için daha hayırlıdır."**

Ramazan ayı süresince hutbe okuyacak olsanız hangi konuları seçerdiniz? Sıralayınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

16 Buhârî, "Cihad", 143; Müslim, "Fezailü's-Sahabe", 4.

Peygamber Efendimiz, dinimizde ilk vaiz olarak çeşitli vesilelerle, bilhassa namazlardan sonra cemaatle sohbet eder, cemaate vaaz ve nasihatte bulunurdu. Bir defasında sabah namazından sonra çok etkili bir vaaz vermiş, dinleyenlerin gözleri dolup kalpleri titremişti. Vaazlarında kolaylığı tercih eder, dinleyenleri bıktırmayacak şekilde kısa konuşur, vaazları belli günlerde yapardı. Vaazlarında insanları ilgilendiren her konuya yer verirdi. Allah'a itaat, iman esasları, ahiret hayatı, toplumsal meseleler, dinî emirler ve yasaklar vaazlarında en çok üzerinde durduğu konulardı.[17]

Hz. Peygamber (s.a.v.), sahabeden bazılarını da bu konuda görevlendirmiştir. Ubeyd b. Sehr'den rivayet edildiğine göre Yemen'e gönderdiği arkadaşlarından her birine Kur'an-ı Kerim'i öğretmelerini, zaman zaman da Müslümanlara vaaz etmelerini emretmiştir. [18]

2.1. Vaaz Duaları

Vaaza Başlama Duası

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun."

وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلٰى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ
اَجْمَعِينَ

"Salât ve selam Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ailesinin ve bütün ashabının üzerine olsun."

صَلُّوا عَلٰى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ

"Peygamberimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v.) salât getirin."

صَلُّوا عَلٰى طَبِيبِ قُلُوبِنَا مُحَمَّدٍ

"Kalplerimizin tabibi Hz. Muhammed'e (s.a.v.) salât getirin."

صَلُّوا عَلٰى شَفِيعِ ذُنُوبِنَا مُحَمَّدٍ

"Günahlarımızın şefaatçisi Hz. Muhammed'e (s.a.v.) salât getirin."

سُبْحَانَكَ لَاعِلْمَ لَنَا اِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

17 Buhârî, İlim, 12; Buhârî, Deavât, 69; Ebû Dâvûd, Salât, 223, 225.
18 Mücteba Uğur, "Vaaz, Kıssacılık ve Hadiste Kussâs," s. 299; Heyet, Vaaz Kılavuzu, s. 23-24.

"Ya Rabbi! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Senin bize öğrettiğinin dışında bizim ilmimiz yoktur. Şüphesiz sen, her şeyi en iyi bilen, her işi hikmetli olansın."

سُبْحَانَكَ لاَ فَهْمَ لَنَا اِلاَّ مَا فَهَّمْتَنَا اِنَّكَ اَنْتَ الْجَوَادُ الْكَرِيمُ

"Ya Rabbi! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Senin bize gerçeği anlattığının dışında bizim anlama imkânımız yoktur. Şüphesiz sen çok cömertsin ve çok ikram sahibisin."

رَبِّ اشْرَحْ لِى صَدْرِى وَيَسِّرْ لِى اَمْرِى وَاحْلُلْ عُقْدَةً
مِنْ لِسَانِى يَفْقَهُوا قَوْلِى

"Ey Rabbim! Göğsümü ferah eyle, işimi kolaylaştır. Dilimin bağını çöz de sözümü anlasınlar."

وَاُفَوِّضُ اَمْرِى اِلَى اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

"Ben işimi Allah'a (c.c.) bırakıyorum. Şüphesiz Allah (c.c.) kullarını görür."

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى فِى كِتَابِهِ الْكَرِيمِ
اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ   بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

.....Ayet-i Kerime.....

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيمُ وَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ

..... Hadis-i Şerif.....

صَدَقَ رَسُولُ اللّٰهِ فِيمَا قَالَ اَوْ كَمَا قَالَ

'*Hak Dini Kur'ân Dili*' isimli tefsirin müellifi Merhum Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın şu sözleri, vaazın başlangıcında okunmak için son derece uygundur:

İlâhî! Hamdini sözüme sertâc ettim, Zikrini kalbime mi'râc ettim, kitabını kendime minhâc ettim. Ben yoktum sen var ettin. Varlığından haberdar ettin. Aşkınla gönlümü bîkarar ettin. İnayetine sığındım, kapına geldim, Hidayetine sığındım lütfuna geldim. Kulluk edemedim affına geldim. Şaşırtma beni, doğruyu söylet. Neş'eni duyur hakikati öğret. Sen duyurmazsan ben duyamam, Sen söyletmezsen ben söyleyemem, Sen sevdirmezsen ben sevdiremem. Sevdir bize hep sevdiklerini, yerdir bize

"Hak Dini Kur'ân Dili'" isimli tefsirin müellifi Merhum Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'dır

hep yerdiklerini. Yâr et bize erdirdiklerini. Sevdin Habibini, kainata sevdirdin. Sevdin de hil'atı risaleti giydirdin. Makam-ı İbrahim'den Makam-ı Mahmud'a erdirdin. Serveri asfiyâ kıldın. Hâtemi Enbiyâ kıldın. Muhammed Mustafâ kıldın. Salâtü selâm, tahiyyâtü ikram, her türlü ihtiram ona, onun âli ashab-ı etbaına Ya Rab!

BULALIM

Bir ay süresince cuma namazından önce Kur'an-ı Kerim hakkında vaaz vereceğinizi düşünerek dört tane vaaz konusu bulunuz.

- Kur'an-ı Kerim'i anlamanın önemi.
- ....
- ....
- ....
- ....

Vaazı bitirme duası

Vaaz bitirilirken anlatılan konu ile ilgili Türkçe ve Arapça dua cümlelerine yer vermek uygundur. Her vaazın sonunda konuyla ilgili Türkçe dua cümlesinin ardından Arapça olarak

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْأَلُكَ تَمَامَ النِّعْمَةِ وَ دَوَامَ الْعَافِيَةِ وَحُسْنَ الْخَاتِمَةِ اَلْفَاتِحَةُ

"Allah'ım senden verdiğin nimetin eksilmemesini, afiyetinin devamını ve son nefesimizi en güzel şekilde vermeyi isteriz" şeklinde dua edilebilir.

2.2. Vaaz Örneği

"Kibirlenen ve Kendini Beğenip Gururlanan Kimseleri Allah Sevmez."[19]

Değerli Kardeşlerim!
Allah Teala Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

TARTIŞALIM

Farklı zamanlarda ve farklı gruplara yönelik yapılacak vaazlarda nelere dikkat edilmelidir? Tartışınız.

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى الْاَرْضِ مَرَحًا اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

"Küçümseyerek, surat asarak insanlardan yüz çevirme. Yeryüzünde böbürlenerek, çalım satarak yürüme. Allah kendini beğenmiş, övünmek için iyiliklerini sayıp döken kimseleri sevmez."[20]

Yüce dinimiz, sosyal durumu ne olursa olsun; zengin olsun fakir olsun, kültürlü olsun cahil olsun bütün Müslümanları kardeş yapmış; birbirlerine kardeşçe davranmalarını ve yaklaşıp kaynaşmalarını emretmiştir. İslam'ın getirdiği kardeşlik daha ilk günlerde etkisini göstermiş, Medine'de çok eski

19 Lütfi Şentürk, Örnek Vaazlar, C 2, s. 81-91.
20 Lokman suresi, 18. ayet.

tarihlere dayanan kabileler arası düşmanlıkları ortadan kaldırmış ve onların birbirleriyle dostça ve kardeşçe yaşamalarını sağlamıştır.

Kardeşlikle bağdaşmayan çirkin huylardan birisi kibirdir, böbürlenmek ve kendini beğenip gururlanmaktır. Bu huy, kişinin insanlar tarafından sevilip sayılmasına ve hakkı kabul etmesine engeldir. Allah Teala Peygamberine: **“(Ey Muhammed!) Müminlerden sana uyanlara kanadını indir, (şefkat ve merhamet göster).”** [21] buyurmuştur. Peygamberimiz, Allah’ın bu emrine uyduğu içindir ki O'na inananlar etrafını yıkılmaz bir duvar gibi sarmışlardır. Bu husus Kur’an-ı Kerim’de hatırlatılmakta ve şöyle buyurulmaktadır: **“Sen (Ey Muhammed!) sırf Allah’ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davrandın (onlara şefkat ve merhamet gösterdin). Eğer kaba katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık onları bağışla, onlar için Allah’tan mağfiret dile. (Yapacağın işlerde) onlara da danış. Bir kerre de azmettin mi artık Allah’a dayan. Muhakkak ki Allah kendine dayanıp güvenenleri sever.”**[22]

Peygamberimiz bu ayetlerin canlı örneği idi. O hiç kimsede bulunmayacak bir tevazuya sahip idi. Ev işlerini kendisi yapar, elbisesini kendi eliyle yamar, odasını kendisi süpürürdü. Çarşı pazara gider, ihtiyaçlarını kendisi alırdı. Ziyaretine gelenlere ikramda bulunur, konuklarını kendisi ağırlardı. Ashaptan farklı giyinmezdi. Bu yüzden ashabı ile birlikte otururken gelen bir yabancı “Hanginiz Muhammed?” diye sorma ihtiyacını duyardı. Fakir ve zengin ayrımı yapmadan herkesin evine gider, onların hatırını sorardı. Bir gün adamın biri ziyaretine gelmişti. Bir Peygamberin huzurunda olduğunu duyarak heyecanlanmış ve titremeye başlamıştı. Peygamberimiz ona yaklaşmış ve “Heyecanlanma, ben bir hükümdar değilim. Kureyş kabilesinden kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum.”[23] diyerek adamın sakinleşmesini sağlamıştır.

Değerli Müminler!

Allah Teala insanları eşit olarak yaratmıştır. Hiç kimsenin bir başkasına üstünlüğü yoktur. Herkes eşit haklara sahiptir. İnsanların kendilerinde üstünlük görmeleri, kendilerini övmeleri ve kendilerini beğenip gururlanmaları doğru olmadığı gibi bu, ne Allah (c.c.) ne de insanlar tarafından sevilen bir huy değildir. Allah Teala buyuruyor: **“...Siz kendinizi övmeyiniz, kimin müttaki olduğunu Allah daha iyi bilir.”**[24] Çünkü insanı yaratan ve yaşatan Allah’tır. Onun duygu ve düşüncelerini, gizli ve açık yaptığı bütün işleri ancak O bilir. Durumu bu şekilde iken insanın kalkıp Allah’a karşı kendisini övmesi, çok iyi, üstün bir kişi olduğunu iddia etmesi elbette uygun olmaz. Kişi, bu husustaki kararı Allah’a bırakmalıdır. Yaptığı ibadetlere, hayır ve iyiliklere bakarak kendini beğenmesi ve gururlanması, taşıması gereken niteliğe alçak gönüllülüğe aykırı düşmektedir. Bu konuda şair güzel söylemiş:

“Okudum bildim deme,
Çok taat kıldım deme,
Eğer hakkı bilirsen bu kuru laf etmektir.

21 Şuarâ suresi, 215. ayet.
22 Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.
23 İbn Mace, "Et'ime", 30.
24 Necm suresi, 32. ayet.

Bakınız Peygamberimiz (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) sevgili kulu ve peygamberi olduğu hâlde bu tezkiye işini o yine Allah'a bırakırdı. Ensardan Ümmü Alâ adındaki kadın diyor ki: Hicret'ten sonra Mekke'den gelen muhacirler Medineliler arasında kura ile taksim edilmişti. Bizim payımıza Osman İbn Maz'ûn (ra.) düşmüştü. Biz Osman'ı evimizde ağırladık. Osman bir süre sonra hastalanarak vefat etti. Yıkandı, kendi elbisesi ile kefenlendi. Sonra Peygamberimiz geldi. Ben cenazeyi tezkiye ederek: -Ey Osman! Allah Teala sana rahmet etsin. Senin hakkında bildiğim ve burada bulunanlara bildirmek istediğim şudur ki: Sen Allah Teala'nın kerem ve inayetine -rahmet ve mağfiretine - ermiş birisisin, dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz: -Allah Teala'nın bu ölüye rahmet ettiğini nereden biliyorsun? diye sordu. Ben de: -Ey Allah'ın Peygamberi, anam-babam sana feda olsun. Allah bu kuluna ikram etmez de ya kime ikram eder? dedim. Peygamberimiz: -*Osman İbn Maz'ûn ölmüştür. Allah'a yemin ederim ki ben de bu ölü için iyilik ve mutluluk umarım. Yine Allah'a yemin ederim ki ben, Allah'ın gönderdiği bir Peygamber olduğum hâlde yarın kıyamet gününde bana ne muamele edeceğini bilemem, buyurdu.*[25]

Değerli Müminler!

Tevazu, kimseyi hakir görmemek ve sosyal durumu ne olursa olsun herkese sevgi göstermektir. Bazılarının sandığı gibi kılık ve kıyafetine önem vermemek, temizliğe riayet etmemek ve kişiliğini korumamak tevazu değil zillettir, hakirliktir. Nitekim Peygamberimiz: '*Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez, buyurdu. Bir adam: - Ey Allah'ın Resulü, insan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasını sever, bu kibir midir? dedi. Peygamberimiz: "Allah güzeldir, güzelliği sever. Kibir ise hakkı kabul etmemek, insanları hor ve hakir görmektir," buyurdu.*[26]

Değerli Müminler,

Tevazuun karşıtı kibirdir. Tevazu olmayan yerde kibir vardır. Kişinin kendini beğenmesini ve böbürlenmesini dinimiz hoş görmez. Allah Teala buyuruyor:

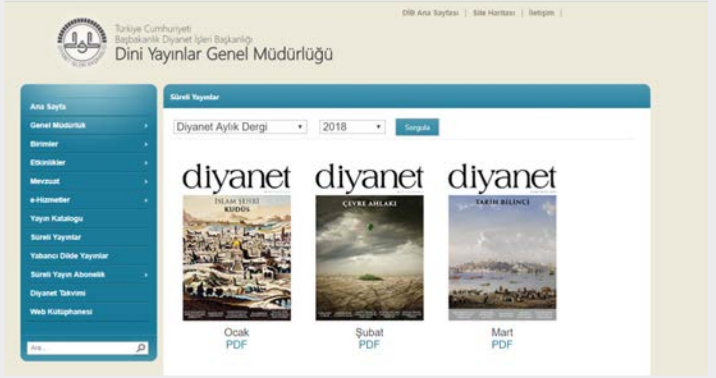
"Yeryüzünde kibir ve azametle yürüme. Çünkü sen asla yeri yaramazsın ve boyca da dağlara erişemezsin."[27]

Mümin, Peygamberimizi (s.a.v.) örnek alarak herkese karşı alçak gönüllü olmalı, kimseyi hor ve hakir görmemeli, kimseye karşı kibirlenip böbürlenmemelidir. Allah (c.c.) böyle olan kullarını sever. Konumuzu Peygamberimizin bir nasihatı ile tamamlayalım: '*Vakarını koruyarak tevazu gösteren, dilencilik mevkiine düşmeksizin alçak gönüllü olan, günaha girmeden meşru yoldan kazandığı malı doğru yollarda harcayan, düşkünlere ve yoksullara acıyan, ilim ve hikmet sahipleriyle düşüp kalkan kimselere müjdeler olsun. Kazancı temiz olan, içi ve dışı pak olan ve kötülüğünü insanlardan uzaklaştıran kimseye de müjdeler olsun. İlmi ile amel eden, malının fazlasını Allah (c.c.) yolunda harcayan, sözünün fazlasını ise tutan kimseye de ne mutlu."*[28]

25 Buhârî, "Cenaiz", 3.
26 Müslim, "İman", 3.
27 İsrâ suresi, 37. ayet.
28 Münzirî, et-Terğib ve't-Terhib, 3, 558.

AÇIKLAYALIM

Diyanet İşleri Başkanlığı-nın internet sitesinde yer alan vaazlardan birini inceleyerek bir vaazın nasıl hazırlandığını açıklayınız.

2.3. Vaaz ve Ders Sunumu

Vaazın sunumunda dikkat edilecek başlıca hususlar şunlardır:[29]

- Vaaz sırasında vaizin önünde mutlaka bir plan ve gerekli notlar bulunmalı, hazırlıksız konuşulmamalıdır.
- Vaiz, cemaatin karşısına geçmeden önce gerekli hazırlıkları yapmalıdır. Kılık kıyafetinin temiz, düzgün ve uyumlu olmasına dikkat etmelidir.
- Vaaza giriş kısa ve anlaşılır olmalıdır. Özellikle cuma ve bayram gibi cemaatin, normal gün ve vakitlerden daha yoğun olduğu zaman dilimlerinde uzun bir başlangıçtan kaçınmak gerekir.
- Vaaza başlama duası okunduktan sonra, konuya dikkat çekici bir hitapla başlamak önemlidir. Vaazın giriş kısmında öncelikle böyle bir konunun niçin seçildiği çarpıcı cümlelerle açıklanabilir.
- Vaazın gelişme bölümünde, cemaat tarafından merak edilecek muhtemel sorulara ve konuyla ilgili açıklayıcı görüşlere yer verilir. Uygun hikâyeler, benzetmeler, gözlemler, hatıralar ve örneklendirmelerle bu bölüm zenginleştirilebilir. Anlatılanların ve temel kaynaklarda yer alan bilgilerin günlük yaşantıyla ilişkisi kurulur.
- Giriş konu ile ilgili ayet ve hadisle yapılmalıdır.
- Vaazda süre yirmi dakika ile kırk dakika arasında olmalı.
- Vaazın irticalen sunulması, hatibin bilgili ve konuya hazırlıklı olduğu intibaını güçlendirdiği için cemaat üzerinde daha etkili olmaktadır. Konuşmasını sürekli metinden okuyarak yapan bir vaizin göz iletişimiyle, jest ve mimikleriyle cemaatin ilgi ve dikkatini kendine çekmesi mümkün değildir.
- Vaiz konuşurken beden dilini kullanmaya özen göstermeli, ölçülü jest ve mimikleriyle konunun anlaşılmasını kolaylaştırmaya çalışmalıdır. Jest ve mimiklerin, anlatılan muhteva ile uyum içerisinde olmasına dikkat edilmelidir. Sunum sırasında sesi gereğinden fazla yükseltmek, vücudu, elleri ve kolları normalin ötesinde hareket ettirmek, aşırı duygusal bir tutum sergileyerek cemaati ağlatmak, mizahi, heyecanlı ya da politik bir üslup kullanmak doğru değildir.

29 Abdurrahman Çetin, Hitabet ve İrşat, s. 177; Heyet, Vaaz Kılavuzu, s. 73.

- Vaazda cümlelerin bilgi kazandırıcı, düşündürücü, ümit verici, gönülleri ısındırıcı ve sevindirici nitelikte olması önemlidir.
- Vaiz, sade ve anlaşılır bir dil kullanmaya dikkat etmelidir. Mahalli ağız ve argo ifadelerden kaçınmalıdır. Şahısları ve kurumları hedef almamalıdır. Tartışma yaratacak ve yanlış anlaşılacak ifadelerden uzak durmalıdır.
- Okunan ayetlerin bulunduğu sure belirtilmelidir (Yasin suresinde şöyle buyuruluyor gibi.). Bu şekildeki davranış cemaatin vaize olan güvenini artırır.
- Vaiz, olumsuz mesajlar yerine olumlu mesajlar vermeli, vaaza olumlu, müjdeci temalarla başlamalı, olumluyu, iyiyi, güzeli, emri öne almalı, sonra olumsuzu, kötüyü, çirkini, nehyi anlatmalıdır.
- Vaaz sırasında konu dışına çıkılmamalıdır.
- Vaaz muhataba yapıldığı için cemaat arasında bulunmayanları eleştirmek uygun olmaz.
- Vaaz konusu ile ilgili ayet ve hadisler asli şekliyle ve usulüne uygun okunmalıdır. Ayet ve hadislerin mealleri anlaşılır bir şekilde verilmelidir.
- Vaiz, konuşması sırasında, yeri geldiğinde konu ile ilgili nükteler, güzel ve konuya uygun hikâyeler, kıssalar, şiir ve atasözlerinden yararlanmalıdır. Böylece hem konuyu daha iyi aydınlatmış hem de cemaatin dağılan dikkatini toplamış olur.
- Namaz öncesi yapılan vaazlarda ezan okunmaya başlandığı anda vaaz bitirilmeli, cemaatin ezanı dinlemesine fırsat vermelidir. Ezan vakti yaklaştığında, vaazda işlenen konu çok kısa birkaç cümle ile özetlenmelidir.
- Vaaz kısa bir dua ile bitirilmelidir.

Vaaz sunumunda olduğu gibi ders sunumunda da en önemli husus iyi bir planlamanın yapılmasıdır. Konuyla ilgili gerekli kaynaklar taranmalı, ayet ve hadis seçimine özen gösterilmeli, kolay anlaşılır bir sunum metni oluşturulmalıdır.

Sunuma başlamadan önce konu ile ilgili dikkat çekecek sorular sorulmalı, muhattap kitlenin hazır bulunuşluk seviyesi ölçülmelidir. Sunumun ilerleyen bölümlerinde öğrencilerin muhattap kitlenin seviyeleri gözetilerek konuyla ilgili örnek olay, hikâye ve kıssalara yer verilmelidir. Yapılması planlanan etkinliklerle konu günlük hayatla ilişkilendirilmelidir. Sunum yaparken soru cevap ve benzeri yöntemlerle gurubun aktif katılımı sağlanmalıdır. Aktarılan bilgilerin kazanılıp kazanılmadığını ölçmek amacıyla geri dönükler istenmelidir. Sunumun planlanan zaman içerisinde bitirilmesine özen gösterilmelidir. Sunum sonunda konuyu toparlayıcı kısa bir özet yapılmalıdır.

ARAŞTIRALIM

Sabrın önemini anlatan bir vaaz hazırlayacak olsanız hangi ayet, hadis, kıssa ve örneklere yer verirdiniz? Araştırınız.

OKUMA METNİ

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) İlk Cuma Hutbesi

Peygamber Efendimiz (s.a.v), Mekke'de müşriklerin zulüm ve baskıları karşısında, hicrete karar verdi ve Hz. Ebu Bekir ile birlikte Medine'ye doğru yola çıktı. Rahmet Elçisi bir cuma günü Medine yakınlarında Salim b. Avfoğulları'nın ikamet ettiği Ranuna vadisine ulaştı. Bugün "Cuma Mescidi" adıyla anılan mescidin bulunduğu bu mübarek mekânda Hz. Peygamber (s.a.v.), ilk cuma namazını kıldırdı ve toplanan cemaate hitap etti. Allah'a hamd ve senadan sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

'Ey İnsanlar, (ahirete gitmeden) önceden, kendiniz için bir şeyler gönderin. Çok iyi biliyorsunuz ki Allah'a yemin olsun, sizden biriniz muhakkak (sonunda) düşüp (ölecek) ve hayvanlarını çobansız bırakacak. Muhakkak ki sonra Rabbi ona arada, bir tercüman ve onu kendisinden ayıran bir perde olmaksızın 'Resul(üm) sana gelip tebliğde bulunmadı mı? Sana mal vermedim mi, ihsanda bulunmadım mı? Önceden kendin için ne hazırladın? buyuracak. O da sağına, soluna bakacak ve bir şey göremeyecek. Sonra da önüne bakacak orada da yalnız cehennemi görecek. Öyleyse herkes gücü nispetinde yüzünü (kendini) cehennem ateşinden korusun. Yarım hurma ile dahi olsa bunu yapsın. Bunu da bulamıyorsa, güzel bir sözle de olsa (kendisini cehennem ateşinden korusun). Zira muhakkak her iyiliğin karşılığı on katından yüz katına kadar verilir. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun."

İbn Hişâm, es-Sîretü'n-nebeviyyeti li-İbn İshak, C 3, s. 30.

OKUMA METNİ

Hz. Ali'nin Bir Hutbesi

Kuşkusuz Allah sırları bilir, gönüllerden haberdardır. Her şeyi kuşatır. Her şeye galiptir. Her şeye kâdirdir. Ey insanlar! Kitabında korumasını istediği ve size verdiği haklar için Allah'tan sakının. Münezzeh olan Allah sizi boşuna yaratmadı, sizi başıboş bırakmadı, cehalet ve körlük içinde terk etmedi. Amellerinizi açıklayıp hükümlerini koydu. Peygamberinin dilinden hoşlandığı ve hoşlanmadığı amelleri, yasaklarını ve emirlerini bildirdi. Geri kalan günlerinizi iyi değerlendirin ve o günler için nefislerinizi sebat ettirin. O günlerin sayısı, sizi öğütten alıkoyan ve gafil bırakan pek çok gün içinde azdır. İkiyüzlülük yapmayın.

Allah'ın kulları! İnsanların nefsine en iyi nasihat edeni, onların Rabbine en itaatkar olanıdır. Onların nefsini en çok aldatanı Rabbine en asi olanıdır. Gıpta edilecek durumda olan kişi dini salim olandır. Mutlu olan kişi başkalarıyla öğüt alandır. Mutsuz olan ise arzusuyla aldatılandır. Bilmiş olun ki riyanın küçüğü şirktir. Heva ehliyle oturup kalkmak imanın unutulduğu yer ve şeytanın huzurunda olmaktır. Yalandan sakının; zira yalan imandan uzaktır. Doğru söyleyen kişi kurtuluşun ve keremin siperindedir. Yalancı ise aşağılık durumdadır. Birbirinize haset etmeyin, zira haset ateşin odunu yiyip bitirmesi gibi imanı yer. Birbirinize buğz etmeyin. Zira buğz her türlü hayır ve bereketi yok eder. Biliniz ki emel aklı gaflete düşürür, zikri unutturur. Allah'ın kullarından kendisine en sevgili olanı Allah'ın nefsine karşı yardım ettiği, hüznü giyen ve korkuyla örtünen kişidir. Hidayet kandili onun kalbini aydınlatır. Başına gelecek olan ölüm için ikramını hazırlar. Sağlam ve düz bir yol tutar. Şehvetlerin elbiselerini çıkarmıştır. Yolunu görmüş, gideceği yolu tutmuş, okyanusları aşmıştır. Kulpaların en sağlamına, iplerden de en dayanıklı olanına tutunmuştur. Konuştuğunda anlatır, sustuğunda güvende olur. Kendini samimiyetle Allah'a adamıştır. Hayr için ulaşamadığı bir hedef ve yararlı olması muhtemel yönelmediği bir yer bırakmaz. Dizginlerini Kur'an'ın eline vermiştir. Kur'an onun önderidir.

Nehcü'l-belâğa, C I, s. 204-205.

BULALIM

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz. Bulmacadaki renkli alanda çıkan şifreyi bulunuz ve o kavramla ilgili kısa bir hutbe örneği yazınız.

1. Dinî konularda öğüt vermek amacıyla topluluğa konuşma yapan kimse.
2. Vaazın sonunda yapılan şey
3. Hutbe okuyup namaz kıldıran din görevlisi.
4. Hatibin hutbe okurken daha iyi görülmek ve sesini duyurmak çıktığı basamaklı mimari unsur.
5. Cuma ve bayram namazlarında yapılan nasihat içerikli konuşma.

Şifre: ____________

Hutbe

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Bir hutbenin hazırlanmasında nelere dikkat edilmelidir? Yazınız.
2. Hutbe hazırlanırken hangi kaynaklara müracaat edilmelidir? Belirtiniz.
3. Vaaz ve İrşadın dinin öğrenilmesine katkıları nelerdir? Açıklayınız.
4. Vaazın sunumu esnasında vaiz nelere dikkat etmelidir? Sıralayınız.
5. Vaaz hazırlanırken hangi kaynaklara müracaat edilmelidir? Belirtiniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

6. Aşağıdakilerden hangisi bir hutbenin planında yer almaz?
A) Etkileyici bir hitap cümlesi.
B) Metnin mahiyetini bildiren konuya giriş kısmı.
C) Konuyla ilgili bir resim.
D) Ayet, hadis ve örneklerden oluşan gelişme bölümü.
E) Konuyu toparlayan ve neticeyi bildiren sonuç bölümü.

7. Aşağıdakilerden hangisi hutbe metninin yazılmasında kaçınılması gereken hususlardan biridir?
A) Cümleler kısa ve öz olmalıdır.
B) Kavramlar çevrenin ağzıyla ifade edilmelidir.
C) İnandırıcı ve ikna edici bir üslup kullanılmalıdır.
D) Ayet, hadis ve günlük hayattan örneklere yer verilmelidir.
D) Şahısları hedef alan sözlerden kaçınılmalıdır.

8. Aşağıdakilerden hangisi vaaz konusu seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlardan değildir?
A) İslam'ın iman, ibadet gibi temel konularına öncelik verilmelidir.
B) Konu zaman ve mevsim açısından uygunluk arz etmelidir.
C) Kişisel sorunlar ele alınabilir.
D) Konu çevrenin şartlarını ve cemaatin ihtiyacını karşılar nitelikte olmalıdır.
E) Yeni gelişmeler ve aydınlatıcı bilgiler vaazın konusu olabilir

9. Aşağıdakilerden hangisi hutbenin sunumunda dikkat edilecek hususlardan birisi <u>değildir?</u>

A) Ayet ve hadis metinleri hatasız bir şekilde okunmalıdır.

B) Hatibin ses tonu çok yüksek olmalıdır.

C) Hutbede siyasi konulara yer verilmemelidir.

D Hatibin kıyafeti temiz ve düzenli olmalıdır.

E) Konuşma yapıcı olmalı ve hutbede toplumun birlik ve beraberliği gözetilmelidir.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olanları ile doldurunuz.

(minber, hitabet, misafirin duası, din nasihattir, hatip, öğüt, hikmet, vaaz, kürsü)

10. Söz söylemek ve insanları ikna etmek için yapılan etkili konuşmaya ....; topluluk karşısında etkili ve güzel konuşan kişiye de .... denir.

11. Cuma namazının farzından önce hatip .... denilen yüksekçe bir yerde cemaate konuşma yapar.

12. "Rabb'inin yoluna .... ve güzel .... ile davet et. Onlarla en güzel tarzda mücadele et..." (Nahl suresi, 125. ayet)

13. *'Üç dua kesinlikle kabul edilir. Bunlar; mazlumun duası, ... ve anne babanın evladına yaptığı duadır."* (İbn Mace, Dua, 11)

14. ...., nasihat etmeye, insanları iyiliğe ve doğruya yönlendirmek için yapılan konuşmalara denir.

15. Hz. Peygamber (s.a.v.), "...................." buyurarak bütün insanların irşada ihtiyaçlarının bulunduğunu vurgulamıştır.

Ç. Aşağıdaki cümlelerden doğru olanı "D", yanlış olanı "Y" ile işaretleyiniz.

(...) Hutbenin daha etkili olması için hatibin hissi ve heyecanlı olması gerekir.

(...) Peygamberimizin hutbeleri daha çok ayetlerden oluşmaktaydı.

(...) Hutbe din hizmetlerinde halkla ilişkilerin vazgeçilmez bir unsurudur.

(...) Vaaz sadece camide yapılır.

(...) Vaazlarda, kişiler hedef alınmamalı ve tartışma yaratacak ifadelerden kaçınılmalıdır.

